

Impressie

SYMPOSIUM KERK EN SLAVERNIJ

Verleden, heden en hoe verder?

31 mei 2025

Emancipate yourselves from mental slavery, none but ourselves can free our minds.

Marcus Garvey

Inhoud

Sessie 1 Martijn Stoutjesdijk	4
Sessie 2 Kofi Ogùn	6
Sessie 3 Dineke Stam	14
Sessie 4 Glenn Helberg	16
En hoe verder?	18
Wethouder Micheline Paffen-Zeenni	20
Links & tips ter inspiratie	22

Vooraf:

Allereerst willen wij u hartelijk bedanken voor uw aanwezigheid en betrokkenheid bij het symposium ‘Kerk en Slavernij, verleden, heden en hoe verder’. Uw komst en openheid om met elkaar in gesprek te gaan, maakten dit initiatief op 31 mei 2025 tot iets bijzonders.

In maart 2024 organiseerden we de informatieavond over kerk & slavernij in de St Franciscus Xaveriuskerk in Amersfoort. Deze avond maakte veel los bij de aanwezigen. Het werd duidelijk dat we nog niet waren uitgesproken en dat we het belangrijk vonden een vervolg te organiseren. Maar hoe dan?

Het antwoord op die vraag was dit symposium. We wilden meer verdieping bieden, iedereen meer ruimte geven om te praten en te luisteren. We kijken terug op een middag vol betekenisvolle gesprekken, meningen en emoties werden gedeeld, maar waarbij er vooral geluisterd werd, veel kennis werd uitgewisseld en verbinding ontstond.

Dank u wel dat u heeft meegedaan aan dit gesprek. We hopen dat u de dialoog wilt voortzetten, zodat we samen kunnen blijven werken aan begrip, verzoening en een gedeeld toekomstperspectief.

Werkgroep Kerk en Slavernij

Zuwena Venhuis, Jan Holtland, Stephanie Bloothoofd, Adriaan van Es, Bettie Vellinga, Lieke Prins

Sessie 1 Martijn Stoutjesdijk

De rol van de Bijbel, verleden en verantwoordelijkheid

Gespreksleider: Henk Bosch

28 deelnemers

Martijn Stoutjesdijk start tijdens het plenaire deel met een krachtige en persoonlijke reflectie op de rol van de kerk in het slavernijverleden. Als onderzoeker aan de universiteit die predikanten opleidt, benadrukte hij het belang dat juist opleidingsinstituten kritisch durven kijken naar hun eigen geschiedenis en samenstelling: “Waarom zijn we zo wit? Wat hebben we in het verleden verkeerd gedaan?”

Stoutjesdijk is blij dat dit gesprek plaatsvindt binnen een PKN-kerk. “We zijn op de plek waar het gesprek moet plaatsvinden,” zei hij. Dat is symbolisch, want de PKN als instituut (en voorlopers) heeft slechts één keer officieel een uitspraak gedaan over slavernij: in 1858 verklaarde de synode dat slavernij in strijd is met de geest van het christendom. Veel te laat, stelt hij. Waarom duurde het zo lang voor de kerk een positie innam?

In zijn sessie stond één lastig aspect centraal: de Bijbel spreekt niet eenduidig over

slavernij. Daardoor was – en is – de Bijbel geen vanzelfsprekende bondgenoot voor tot slaaf gemaakten. Hoe moeten we vandaag omgaan met deze teksten? Wat zeggen ze ons nu?

De bijeenkomst bracht veel los. Er ontstonden gesprekken op meerdere niveaus, van verleden tot heden, met uiteenlopende emoties. Er werd ingezoomd op de verschillende manieren waarop de Bijbel geïnterpreteerd kan worden - als steun, maar soms ook als obstakel. Zo werd bijvoorbeeld onderscheid gemaakt tussen ‘Bijbelse’ en ‘koloniale’ slavernij, wat leidde tot uiteenlopende duidingen en ervaringen.

Stoutjesdijk benadrukte dat de kerk – en met name de overwegend witte PKN – nog veel huiswerk heeft. Maar juist ook dit symposium, waar ruimte is voor emotie, ongemak en eerlijk gesprek, is een noodzakelijke stap in het proces van erkenning, herstel en vernieuwing.

Sessie 2 Kofi Ogún

Geloofs- en levenswijze Afrikaanse mensen en trans-Atlantische slavernij

Gespreksleider: Anna Walsma

32 deelnemers

Vragen:

- 1 Hoe was de geloofs- en levenswijze van de mensen in Afrika voordat zij in slavernij werden gebracht?
- 2 Op welke manier heeft het christendom zich in een samenleving met bestaande levensvisies en geloven gevestigd mede onder invloed van (westerse) macht?
- 3 Wat is westerse macht/politiek, als filosofisch concept, zoals het is gebruikt in de slavernij?

Kofi Ogún heeft zich verdiept in de trans-Atlantische slavernij en in wat dit voor hem persoonlijk betekent.

Ad 1

Op het Afrikaanse continent bestonden tot in de 19e eeuw wel 400 beschavingen, die thans onderdeel uitmaken van ruim 50 landen. De meeste waren Mbantu beschavingen die zich bevonden ten zuiden van de Sahara. Melville Herskovits (1895-1963) en later Asa G. Hilliard III (1933-2007), hebben veel onderzoek gedaan naar culturele continuïteit van Mbantu beschavingen en de Afrikaanse diaspora. Ze hebben daarbij veel aandacht besteed aan de dagelijkse gebruiken, het waardensysteem en de religie van deze beschavingen.

Het waardensysteem van Mbantu volkeren en van Afrikanen in de trans-Atlantische diaspora kenmerkt zich door de volgende waarden:

- eenheid met de natuur
- eenheid met ons zelf
- sociale verantwoordelijkheid
- karakterontwikkeling (leiderschap)
- spirituele groei

Deze waarden zien we dus terug in de vroegere en huidige beschavingen op het Afrikaanse continent ten zuiden van de Sahara. Maar we zien het ook in bijvoorbeeld Brazilië, Suriname, op de Antillen, bij Afro-Amerikanen en Afro-Nederlanders.

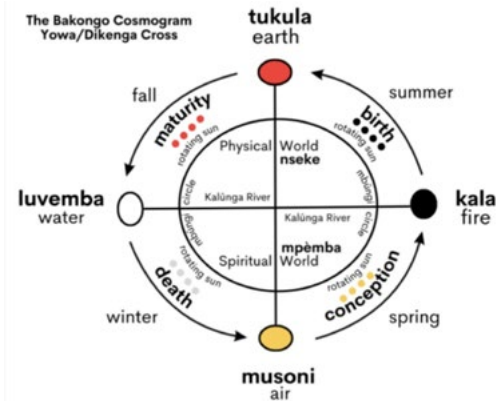
Het Mbantu geloof gaat het verste in de tijd terug. Het startpunt van het Mbantu geloof is de natuur. Mensen verwonderden zich over de natuur en probeerden de werking van de natuur te verklaren, een proces dat ook elders ter wereld plaatsvond. De giften, kracht en de uitdagingen van de natuur heeft men vertaald naar archetypen en levensbeschouwelijke concepten. Vervolgens heeft men die als voorbeeld gesteld voor vorming van de gemeenschap en persoonlijke ontwikkeling. Door zelfontwikkeling kun je groeien tot een hoger niveau dan waar je nu bent. Vanuit deze visie heeft men sterke gemeenschappen gebouwd waarin bijvoorbeeld educatie, gezondheidszorg en kunst hoog in het vaandel stonden. Als het gaat om persoonlijke eigenschappen, dan werd onder andere veel aandacht besteed aan moed, zorg voor elkaar en creativiteit.

De Bakongo zijn een Mbantu volk uit het Kongo gebied. Astronomie en kosmologie hebben een belangrijke plaats in hun religie. De Bakongo hebben een cosmogram ontworpen door het verloop van hemellichamen te bestuderen en van daaruit wetmatigheden te destilleren. Met deze inzichten hebben de Bakongo een theorie over de oerknal ontworpen, nog voordat westerse wetenschappers op dat idee kwamen.

In het Bakongo Cosmogram zijn de vier seizoenen en het verloop van een etmaal vertaald naar vier levensfasen van de mens: van conceptie naar geboorte naar opgroeien tot aan overlijden. Alles wat we doen, zeggen en voelen in het leven doorloopt deze fasen. Dat geldt ook voor de natuur en voor alles wat we als mens scheppen.

De Bakongo hechten om die reden veel waarde aan het scheppen van nieuw menselijk leven. De baarmoeder waarin dat plaatsvindt zien zij als een sacraal universum. Het is belangrijk te waarderen wat ons is gegeven, dit tot uiting te brengen in ons leven en komende generaties deze inzichten bij te brengen.

De levensvisie van de Bakongo staat niet op zichzelf. Ze is onderdeel van een lange traditie van diepgaande opvattingen over het ontstaan en de waarde van het leven. Al in de klassieke beschaving Kemet, tegenwoordig het gebied Egypte en Sudan, kende men het Ankh symbool. De Ankh, het symbool voor creatie en leven, staat voor de verbinding tussen man en vrouw die leidt tot leven. Het ovale gedeelte symboliseert de vrouw en het onderste deel de man. De twee 'armen' in het midden symboliseren verbinding, aanvulling en evenwicht.

Wat ook onderdeel is van de lange Afrikaanse traditie is voorouderschap. We hebben voorouders en eens worden we ook voorouder. Om een goede voorouder te kunnen zijn moet je jezelf tot het hoogste niveau ontwikkelen, bijdragen aan de gemeenschap en anderen tot voorbeeld zijn. Verder is het belangrijk spiritueel onbezoedeld te zijn. Dat betekent jezelf of een ander niet besmetten met kwaad.

Afrika kent ook een lange traditie als het gaat om het zijn van een inspiratie voor anderen. Zo is nog grotendeels onderbelicht dat Afrikaanse beschaving en religie (met name uit Kemet) een belangrijke inspiratie was voor onder andere de Griekse filosofen. Veel van de geloofs- en levenswijze uit Afrika hebben ze aangepast, hernoemd of deels een andere betekenis gegeven. Dit resulteerde in een meer abstracte representatie van goden en onderbelichting van menselijk kunnen. De Griekse goden zijn onderdeel van een andere wereld waar de gewone mens zich niet aan kan modelleren. Tevens heeft met de vorming van Griekse mythologie ook witte masculiniteit (de mannelijke witte oppergod) zijn intrede gedaan. In die zin dat mannelijke goden tot veel in staat waren en vrouwelijke goden een ondergeschikte rol hadden. Dit was een breuk met de klassieke Afrikaanse opvatting waarin meer sprake was van gelijkwaardigheid.

Ad 2

Tijdens slavernij, maar met name in de koloniale periode ná afschaffing van de slavernij, hebben overheersers getracht Afrikaanse beschavingen uit te roeien. Zo was het Afrikanen verboden hun culturele tradities en religies te belijden.

Vervolgens zijn westerse tradities en religie daarvoor in de plaats gekomen. Weer later is westerse beschaving de norm geworden op scholen, werk, de media en in de wetenschap. Dit proces van uitwissen, vervangen en de oorsprong verdoezelen noemt men epistemicide: culturele en religieuze uitroeiing. Zo zijn de hiërogliefen ontdaan van hun donkere huidskleuren, brede neuzen en lippen. Veel artefacten, gebouwen en hele steden zijn vernietigd. Veel van de schriftelijke bronnen die bestonden in bijvoorbeeld Alexandrië en Timboektoe zijn vernietigd. Zodanig dat men tot op heden angst heeft om geschriften te laten zien aan buitenstanders. Bij de aanleg van stuwmeren in Egypte en Suriname, is erfgoed zoals begraafplaatsen niet gered maar onder water gezet. Ook zijn veel artefacten weggevoerd naar musea zoals het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden.

Epistemicide zien we ook terug in het hedendaags onderwijs. Vaak wordt gesproken over het oude Egypte en het klassieke Griekenland. Het begrip klassiek duidt op iets waardevols, iets dat je wilt behouden. Terwijl het begrip oud een heel andere lading heeft. Als we de feiten volgen, dan moeten we ook spreken over klassiek Egypte. Het heeft zo lang bestaan, is anderen tot inspiratie geweest en invloeden van die beschaving kunnen we tot op heden in de wereld zien. Denk maar aan uitvindingen zoals een bibliotheek, dijkenbouw en belasting betalen. Een ander punt is dat niet wordt gezegd dat Egypte gedurende enkele eeuwen een imperium was met grenzen tot in Libië, Syrië en Ethiopië. Invloeden van Egypte's imperium en architectuur kunnen we onder andere vinden in de tempel van Palmyra in Syrië.

Het doel van het aanreiken van deze inzichten is te komen tot een postkoloniale transitie waarbij recht wordt gedaan aan de verworvenheden van Afrikaanse beschavingen. Het helpt daarbij om ook te praten vanuit Afrikaanse inzichten en termen. In klassiek Egypte gebruikte men het woord 'techen' voor wat we tegenwoordig een obelisk noemen. En het is goed aandacht te besteden aan interessante huidige ontwikkelingen. Afrika produceert steeds meer eigen auto's. En het levert onderdelen voor Europese auto's en grondstoffen voor autobatterijen. De OESO, de organisatie voor economische ontwikkeling en samenwerking, ziet Afrika over een jaar of 30 als meest krachtige continent.

De analyse van de geschiedenis van Afrika laat twee dingen duidelijk zien:

- De Afrikaan kan zich aanpassen vanuit lijfbehoud;
- De Afrikaan kan de eigen beschaving behouden onder grote onderdrukking.

Ad 3, plenair behandeld bij de afsluiting:

We zijn allemaal bekend met de begrippen geloven en christendom. We gebruiken de begrippen door elkaar en nemen vaak aan dat de begrippen hetzelfde betekenen. Maar dat is niet zo. Geloven is een universeel begrip en het staat mensen vrij een geloof te belijden. Christendom is een vorm van geloven. Om de relatie tussen kerk en slavernij goed te begrijpen moeten we echter een derde term gebruiken, namelijk christianisme. Dit is de machtsvariant van het christendom die werd gebruikt om slavernij te rechtvaardigen en in stand te houden, én om witte suprematie te forceren. In de Nederlandse taalcultuur ontbreekt het woord christianisme, dat wel bestaat in bijvoorbeeld het Engels en Frans. Het christendom heeft als machtsfactor en doctrine een allesomvattende rol gespeeld tijdens met name de koloniale overheersing, op het gebied van bijvoorbeeld cultuur, religie en educatie (en deze invloed gaat door). Voor deze invloed vanuit christianisme, witheid en doorwerking moet meer aandacht komen. Nakomelingen van beide kanten van de geschiedenis moeten hun zelfinzicht vergroten in hoe witte suprematie en het geloven in onmenselijke verhoudingen van toen doorwerkt in 'het zien' en de omgang met elkaar.

Sessie 3 Dineke Stam

Amersfoortse sporen naar het slavernijverleden

Gespreksleider: Rudolf Scheltinga

18 deelnemers

Vooraf aan de sessie vroeg de gespreksleider aan de deelnemers dat als ze wilden spreken of ze dan een hand op hun hart wilden leggen, verbinding te zoeken met hun lijf. En dat werkte. Vooraf maakten de deelnemers ook een kleine plattegrond van de stad Amersfoort, met de verschillende straten en ontdekten allemaal namen van mensen uit het slavernijverleden. Wie waren die mensen?

Tijdens haar lezing bracht Dineke Stam de koloniale en slavernijgeschiedenis van Amersfoort in beeld. Uit onderzoek zijn circa 70 sporen naar voren gekomen die Amersfoort verbinden met het slavernijverleden. Deze omvatten gebouwen, personen (zoals Pieter Both, Steven van der Hagen, Van Oldenbarnevelt en ds. Ketelius), en gebeurtenissen zoals de opvang van Ambonese prinses bij ds. Petrus Wassenburgius van de Joriskerk.

Ze benoemde hoe de textielnijverheid in Amersfoort, net als elders in Nederland, indirect bijdroeg aan de slavernij: textiel werd gebruikt als ruilmiddel om mensen in Afrika tot slaaf te maken.

Stam benadrukte dat onze historische beeldvorming nog steeds gekleurd wordt door een Eurocentrisch en koloniaal perspectief. Daarbij verwees ze naar het boek *Uitverkoren* van Saskia Pieterse en Janneke Stegeman, dat beschrijft hoe naast

witte suprematie ook een calvinistische suprematie ontstond tijdens de strijd tegen katholiek Spanje in de 16e en 17e eeuw.

De oprichting van de VOC in 1602 markeerde een omslag: gewone burgers konden investeren en velen verrijkten zich via deze handel. Namen als Arent Jacobzen (gouverneur van Fort Elmina) en het schip De Amersfoort werden genoemd, waarbij de precieze verbinding met de stad nog wordt onderzocht. Opvallend is dat er in Fort Elmina nog steeds Nederlandse Bijbelteksten boven deuren staan. Hoewel sommige predikanten slavernij bestempelden als “mensendieverij” en zonde, gold voor anderen dat geestelijke vrijheid belangrijker was dan lichamelijke: bekering werd gezien als een vorm van verlossing, ondanks de onvrijwillige context. De drijfveer van winst bleef overheersen, ook in de periode na de slavernij met de komst van contractarbeid. Hierbij waren de omstandigheden eveneens erbarmelijk, zoals beschreven in het werk van Reggie Baay over Deli.

De vloek van Cham, waarbij zwarte mensen ten onrechte als diens nakomelingen werden gezien en als ‘dienstbaar’ werden weggezet, kwam ook ter sprake. Tot slot wees Stam op de doorwerking van het slavernijverleden in het heden, zoals racisme, ongelijke behandeling op de arbeidsmarkt, in het onderwijs en bij de opvang van asielzoekers.

Sessie 4 Glenn Helberg

Hoe verder? Bevrijding en heling

Gespreksleider: Sher Ewo

47 deelnemers

Glenn Helberg opende zijn sessie met een historische schets van de slavernij in de voormalige Nederlandse koloniale gebieden, en de invloed van calvinistische suprematie op het denken binnen de kerk. Hij liet zien hoe religie niet slechts een begeleidend, maar een vormend en onderdrukkend instrument was: een middel om mensen hun identiteit te ontnemen en hen ondergeschikt te maken – zelfs als zij bekeerd waren.

Religie werd ingezet als absolute waarheid die werd opgelegd aan “de ander”, waardoor deze structureel als minderwaardig werd gezien. Deze geestelijke onderdrukking leidde ertoe dat velen uit de onderdrukte gemeenschappen gingen geloven in hun eigen inferioriteit. Daarmee werd het systeem van ongelijkheid onbewust in stand gehouden.

Vanuit zijn eigen persoonlijke en professionele ervaring sprak Helberg over de pijnlijke worsteling om als zwarte man een plek te vinden in een door witte normen gedomineerde wereld. Toch gelooft hij in transformatie en heling.

Heling begint volgens Helberg bij beweging: letterlijk en figuurlijk. Dansen, zingen, geluid maken – het zijn vormen van expressie en ontlading die helpen bij het verwerken van trauma. Het is een overlevingsmechanisme dat ook kracht geeft. Beweging is een weg naar herstel van eigenheid.

Helberg benadrukte dat heling vraagt om herdefiniëring van identiteit, los van het opgelegde beeld. Hij riep op tot terugkeren naar de eigen kracht, naar de eigen persoon en het trots omarmen van wie je bent.

“Bevrijding en heling beginnen met het erkennen van het verleden, het loslaten van opgelegde minderwaardigheid, en het terugvinden van trots in wie je bent — als individu en als gemeenschap. Beweeg. Spreek. Wees wie je bent, in naam van jezelf.”

Collectieve heling

Als krachtig voorbeeld vertelde hij over een meisje, Carla, die op jonge leeftijd werd gepest en “zwarte Piet” werd genoemd. Haar moeder liet haar dan vaak herhalen: “Ik ben zwart, ik ben Carla en ik ben mooi.” Die affirmatie groeide uit tot een fundament van trots. Carla werd later juf, en de kinderen op haar school liet zij weer herhalen, “ik ben zwart.” Zo gaf ze een nieuwe generatie het besef van waardigheid mee.

Helberg sprak over zijn voorstelling “In naam van wie”, waarin vijf religieuze stromingen samenkwamen om verhalen te delen. Dat samenzijn, luisteren en getuigen van elkaars pijn was helend en krachtig. Zijn hoop is dat de kerk — én wij als gemeenschap — bijdragen aan dit proces van collectieve heling.

En hoe verder?

De weg van binnenuit

De doorwerking van het slavernijverleden is geen abstract verleden – het leeft voort in structuren, denkbeelden en in de lichamen van mensen vandaag. Om werkelijk recht te doen aan het slavernijverleden, moeten we niet alleen terugkijken, maar ook naar binnen. De weg vooruit begint met innerlijke reflectie en het erkennen van onze eigen plek in dit verhaal.

Dat betekent: naar binnen gaan. Verbinden met de pijn - die van jezelf én van de ander. Durven voelen wat ongemakkelijk is. Alleen vanuit die plek kan echte heling ontstaan.

Een krachtig hulpmiddel hierbij is het lezen van het boek *'Uitverkoren'* van theologe Janneke Stegeman en Saskia Pieterse. In dit boek stelt ze kritische vragen over macht, religie en uitsluiting. Bespreek het samen, in kleine kring, binnen of buiten de kerk. Zo ontstaat ruimte voor bewustwording en verandering. Een andere tip is het boek *'Alles begint met ontmoeten'* van Henk Bosch. In deze tijd van polarisatie wordt dit boek gezien als een handreiking voor een andere wijze van omgaan.

Daarnaast is de 28-dagen challenge #meandwhitesupremacy van Layla Saad een waardevolle oefening in zelfonderzoek. Iedere dag krijg je een confronterende vraag die je uitdaagt om stil te staan bij hoe je bent opgevoed binnen een racistische samenleving.

Wat heb je geleerd - bewust of onbewust? Wat draag je onbedoeld over? Deze oefening is niet comfortabel, maar wel noodzakelijk.

Voor jongere generaties is educatie essentieel. Maak ruimte voor lokale initiatieven die het slavernijverleden tastbaar maken, zoals:

- Keti-Koti wandeling,
- voorstelling Sites of Memory,
- reizende productie Forgot to Remember, waarin vrouwen en hun voorouders centraal staan,

- de tijdelijke tentoonstelling op het Java-eiland in Amsterdam, als voorproefje op het Nationaal Slavernijmuseum dat rond 2030 zijn deuren opent.
- de Zwarte agenda; van harte welkom om mee te doen, bij te dragen aan de zwarte agenda van Amersfoort, Kom erbij! Meer info: Instagram account @zwarteagenda.
- In 2027/2028 komt er een expositie in Museum Flehite over sporen van slavernijverleden in Amersfoort.

Kleine daden zijn ook van grote betekenis. Zie je een kind van kleur op straat? Groet het. Zodat het zich gezien weet. Begin als witte gemeenschap het gesprek dichtbij. Niet groots of ingewikkeld, maar klein en menselijk.

Op internet zijn tal van hulpmiddelen beschikbaar. Denk aan werkpakketten van de PKN, Micha Nederland, of de Raad van Kerken. Zoek ze op. Gebruik ze. En durf het ongemak te voelen. Als je weerstand voelt bij het benoemen van Europese suprematie – praat er dan juist over. Vraag jezelf af: doe ik dit omdat ik me hier echt goed bij voel, of voer ik een kunstje op om me staande te houden?

Echte verandering begint met eerlijkheid. Met de moed om te vertragen, te voelen en te luisteren. Want pas als we het ongemak durven aangaan, ontstaat er ruimte voor recht, heling en gezamenlijk herstel.

Wethouder Micheline Paffen-Zeenni van inclusie en diversiteit:

Elkaar vasthouden

“De sporen van het verleden zijn er nog steeds in het nu; de pijn, het verdriet, het gevoel dat je anders bent, van een andere kleur, het pesten als gevolg van racisme, het is er. Dat betekent dat we met z’n allen moeten zorgen dat we het gesprek blijven voeren, op scholen, met ouders, met kinderen en met alle organisaties in de stad. We moeten allemaal beseffen: ‘dit is maar een kleur, het gaat om de mens.’ Je moet helen, je moet je verleden, je ouders, je grootouders in de ogen durven te kijken, waar kom ik vandaan? Om zelf het gevoel te krijgen, ik ben er, ik mag bestaan. Ik mag trots zijn op wie ik ben of ik wit, zwart of anderskleurig ben, dat maakt op zich niet uit. Je bent wie je bent, je bent trots op jezelf. Dan maken we kinderen weerbaar. Als ieder kind dat doet, dan houden we elkaar vast, zowel de kinderen als de volwassenen. We hebben veel te doen, ook vanuit de gemeente. We gaan niet stoppen na vandaag, maar we blijven doorgaan. Totdat we allemaal, ook onze kinderen en kleinkinderen, de heling hebben gevonden!”

Links & tips ter inspiratie

De kleur van je hart - Proeven & Praten

Materiaal voor gespreksgroepen over racisme

Preekschetsen | Hvsv Slavernijverwerking

Preekschetsen voor aandacht aan het slavernijverleden

Geroepen om vrij te zijn Webinar | Israël en de Exodus

3 webinars over het aan de orde stellen van het slavernijverleden in je kerk

Diversiteit Archieven - Leren in de Kerk

Allerlei materiaal over diversiteit

Geroepen om vrij te zijn - Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap

Boekje over slavernij en bijbel met gespreksvragen

Nederlandse slavernijverleden: extra kerkenpakket voor juli 2023 - Micha

Kerkenpakket over slavernij

ICP NL | Wij bouwen aan interculturele kerken

Tips om een dienst intercultureler te maken

Kerk en slavernij – Onderzoeksproject PThU, VU en University of Curaçao

Website over kerk en slavernij

Vol 50 Nr 1 (2023): Slavernijverleden en racisme | Handelingen: Tijdschrift voor Praktische Theologie en Religiewetenschap

Uitgave over kerk, slavernij en de koloniën

Brochure-de-rol-van-de-protestantse-kerk-bij-het-nederlands-slavernijverleden-2022.pdf

Brochure over kerk en slavernijverleden

Webshop – Raad van Kerken in Nederland

Digitale uitgave *Eindelijk vrij* in de serie Oecumenische Verkenningen over bezinning op kerk en slavernijverleden

“Als wij het verleden niet onder ogen zien, als wij niet het leed van vroeger erkennen en herkennen, dan kunnen we nu niet op een gelijkwaardige wijze doorgaan in onze samenleving. Volwaardig samen optrekken, om gelijke kansen in de toekomst te hebben.”

Micheline Paffen, wethouder Inclusie en Diversiteit

Mede mogelijk gemaakt door:

PROVINCIE UTRECHT

